

Wêreldkankerdag: Die mite van een kanker, een behandeling

Anna-Mart Engelbrecht*

Ons praat dikwels oor kanker asof dit 'n enkele vyand is wat met 'n enkele strategie beveg kan word. In werklikheid is kanker diep persoonlik. Twee mense kan dieselfde diagnose hê, dieselfde behandeling ontvang, en tog heeltemal verskillende uitkomst ervaar. Een reageer goed en gaan voort om 'n vol lewe te lei. Die ander nie.

Vir pasiënte en gesinne kan hierdie verskil angswekkend en diep onregverdig voel. Vir wetenskaplikes en klinici opper dit een van die belangrikste vrae in moderne kankernavorsing: Waarom tree dieselfde kanker so verskillend op van een persoon tot 'n ander? Hierdie vraag behoort ook voorop in ons gedagtes te wees terwyl ons Wêreldkankerdag op 4 Februarie gedenk.

Vir baie jare is kanker hoofsaaklik verstaan as 'n siekte van abnormale selle wat te vinnig groei, onbeheerbaar verdeel, en indring waar hulle nie hoort nie. Alhoewel dit waar is, is dit slegs 'n deel van die verhaal. Vandag weet ons dat kanker baie meer kompleks is. Dit gaan nie net oor die kankerselle self nie, maar ook oor die liggaam waarin hulle bestaan.

Een rede waarom uitkomst verskil, lê in die biologie van die gewas self. Selfs kankers wat dieselfde naam deel, soos borskanker of kolonkanker, is nie almal dieselfde op 'n molekulêre vlak nie. Subtile verskille in gene kan beïnvloed hoe aggressief 'n gewas groei, hoe dit versprei, en hoe dit op behandeling reageer. Hierdie verskille is dikwels onsigbaar op skanderings of onder 'n mikroskoop, maar hulle kan 'n diepgaande impak hê op hoe die siekte optree.

Dit is belangrik dat gene nie die lotsbestemming is nie. Om 'n spesifieke genetiese verandering te hê, beteken nie dat kanker definitief sal ontwikkel nie, en dit waarborg ook nie hoe ernstig dit sal wees nie. In plaas daarvan tree gene in wisselwerking met baie ander faktore binne die liggaam, wat 'n unieke biologiese konteks vir elke pasiënt skep.

Nog 'n sleutelstuk van die legkaart is die gewas se omgewing, iets wat ons as wetenskaplikes die gewas se mikro-omgewing noem. Kankerselle bestaan nie in isolasie nie. Hulle word omring deur bloedvate, immuunselle, bindweefsel en ondersteunende selle wat normaalweg help om organe gesond te hou.

Met kanker kan hierdie omgewing verander word op maniere wat die gewas beskerm eerder as die pasiënt. Sommige omliggende selle kan onbedoeld kanker help groei, van die immuunstelsel wegstuur, of behandeling weerstaan. Dit beteken dat twee gewasse wat soortgelyk lyk, baie verskillend kan optree afhangend van hoe hul omringende omgewing reageer.

Die immuunstelsel speel ook 'n kritieke rol. By sommige mense kan immuunselle kanker effektief herken en aanval. In ander vind die kanker maniere om opsporing te ontduik of immuunresponse te onderdruk. Dit help verduidelik waarom nuwer behandelings soos immunoterapie merkwaardig effektief kan wees vir sommige pasiënte, maar min voordeel aan ander bied.

Benewens biologie is die hele liggaam belangrik. 'n Persoon se algehele gesondheid, ouderdom, en die teenwoordigheid van ander toestande soos hartsiektes of diabetes kan beïnvloed hoe goed hulle behandeling verdra. Kankerbehandelings is dikwels kragtig, en alhoewel hulle

lewensreddend kan wees, kan hulle ook druk plaas op organe soos die hart. Vir sommige pasiënte moet behandeling aangepas of vroeg gestaak word, wat uitkomst kan beïnvloed selfs wanneer die kanker self dalk responsief was.

Waar 'n persoon woon en die sorg waartoe hulle toegang het, maak ook 'n verskil. In lande soos Suid-Afrika bestaan gesondheidsorg binne 'n komplekse en ongelyke stelsel. Sommige pasiënte word vroeg gediagnoseer en het toegang tot gespesialiseerde toetsing en behandeling. Ander presenteer later, wanneer die siekte meer gevorderd is, of ervaar vertraging as gevolg van beperkte hulpbronne. Hierdie realiteite is nie weerspieëlings van individuele keuses of waarde nie, maar van breër sosio-ekonomiese faktore wat gesondheid lank voor 'n diagnose gemaak word, vorm.

Dit is waarom persoonlike medisyne so 'n kragtige fokus in kankernavorsing geword het. Die doel is nie meer bloot om 'n tipe kanker te behandel nie, maar om 'n spesifieke kanker in 'n spesifieke persoon te behandel. Deur 'n gewas se genetiese samestelling, die omgewing waarin dit groei, en die pasiënt se individuele eienskappe te verstaan, kan klinici meer ingeligte besluite oor behandeling neem. Hierdie benadering belooft nie perfekte uitkomst nie, maar dit bied 'n beter kans om die regte behandeling vir die regte persoon op die regte tyd te kies.

Persoonlike medisyne laat ook belangrike vrae ontstaan oor billikheid en toegang. Gevorderde toetsing en pasgemaakte behandelings behoort nie luukshede te wees wat vir slegs enkeles beskikbaar is nie. In Suid-Afrika en regoor Afrika is daar groeiende erkenning dat plaaslik gedrewe navorsing noodsaaklik is. Bevolkings verskil geneties, omgewingsgewys en sosiaal, en oplossings wat elders ontwikkel is, kan nie altyd direk oorgeplaas word nie. Om in plaaslike navorsing te belê, help verseker dat vooruitgang in kankersorg relevant, effektief en regverdig is.

Op die pad vorentoe moet ons waarheid én hoop saam koester. Die waarheid is dat kanker kompleks, onvoorspelbaar en dikwels diep onregverdig is. Uitkomst verskil nie omdat pasiënte harder probeer of meer verdien nie, maar omdat biologie, omgewing en omstandighede oorvleuel op maniere wat ons nog steeds probeer verstaan. Die hoop lê in die vordering wat elke dag in ons universiteitslaboratoriums, klinieke en gemeenskappe gemaak word na meer presiese, deernisvolle en inklusiewe kankersorg.

Om te verstaan waarom twee pasiënte met dieselfde kanker verskillende uitkomst kan hê, bevorder nie net wetenskap nie; dit herinner ons ook daaraan dat elke pasiënt se verhaal uniek is, en dat kankersorg so individueel moet wees soos die mense wat dit bedien. Op Wêreldkankerdag eer ons nie net diegene wat deur kanker geraak word nie, maar ook die voortdurende poging om te verseker dat, waar moontlik, uitkomst gerig word deur kennis, sorg en billikheid eerder as toeval.

**Prof Anna-Mart Engelbrecht lei die kankernavorsingsgroep in die Departement Fisiologiese Wetenskappe aan die Universiteit Stellenbosch.*